

LAPIN SOTE-LAUSUNTO

1 Lähipalvelut jokaisessa kunnassa

Sote-järjestämislaki 2 luku, § 11 palvelustrategia

Jokaisessa kunnassa on saatavilla usein tarvittavat sote-palvelut lähipalveluna. Lähipalvelut voivat olla myös sähköisesti asiakkaan lähelle tuotettuja (esim. etälääkäri, etäpsykoterapia).

Lähipalvelujen määrittely tulee sosiaali- ja terveydenhuollon yleislakien uudistamisessa olla selkeää. Lapin maakunnan osalta lähipalvelut voisivat olla perustason sosiaali- ja terveystalvveluja, jotka ovat lähellä ja saavutettavia, usein / päivittäin / viikoittain tarvittavia (esim. kotiin annettavat palvelut, avovastaanotto, neuvolatoiminta, asumispalvelut). Edelleen erityistason sosiaali- ja terveystalvveluita voisivat olla palvelut, joita tarvitaan ehkä kerran kuukaudessa / vuodessa / elämän aikana, päivystysluonteisia, erityisosaamista vaativaa (esim. perheoikeudelliset palvelut, vammaispalvelut, lastensuojelu, terveyskeskussairaalat). Näitä erityistason palveluja voisi keskittää alueellisesti tai seutukunnallisesti, sisältäen lähelle asiakasta jalkautuvaa toimintaa tai etätoimintaa.

Lapin matkailusta johtuen lähipalvelujen tarve voi vaihdella kausittain suuresti. Tämä on huomioitava palvelujen järjestämisessä ja suunnittelussa sekä sote-maakuntien rahoituksessa.

2 Osaamisen varmistaminen ja jakaminen etänä / jalkautuen

Sote-järjestämislaki 2 luku, § 8

Useimmissa Suomen kunnissa on hankaluuksia saada ammattilaisia toteuttamaan lakisääteisiä sote-tehtäviä. Toiminnan kaikissa ja kaikkien kuntien alueella sote-keskuksissa tulee olla mielekästä ja monipuolista sekä houkuttelevaa. Henkilöstöhallinnon ja sekä strategisen että lähijohtamisen keskeisiä tehtäviä on sote-maakuntatyön houkuttelevuuden parantaminen (alan veto- ja pitovoimatekijät).

Sote-maakunnan henkilöstöhallinto järjestetään keskitetysti ja paikallisesti (lähijohtaminen). Mentorointi ja muut työntekijöiden tehtäviin liittyvät tuen muodot tulisi olla mahdollisimman helposti saatavilla, joko sote-keskuksissa tai keskitetysti. Henkilöstön koulutus tulee olla kaikilla alueilla mahdollista, ja tiedon jakaminen sekä yhteistyö eri sote-alueiden välillä tulee varmistaa.

Yhtenäinen palkka- ja työ-/virkasuhdestrategia edistää työntekijöiden saatavuutta. Sote-maakunnan palkkojen tarkistus ja harmonisointi tulisi aloittaa jo väliaikaishallinnon aikana.

Saamen kielen ja kulttuurin mukaiset sote- palvelut ovat erityisen tärkeässä asemassa Lapin maakunnassa. Tähän liittyen henkilöstön koulutukseen ja osaamiseen on kiinnitettävä erityinen huomio sekä palvelujen suunnittelussa että rahoituksessa.

3 Kuntien kiinteistöriski, irtaimiston siirto

Voimaanpanolaki 4 luku

Mikäli maakunta ei jatka vuokrausta laissa määrätyn neljän vuoden kuluttua, riskinä kunnille voi olla tyhjiin jäävät kiinteistöt, ja mm. niiden ylläpitokustannukset, mahdollisesti jäljellä oleva investointivelka tai mahdolliset purkukustannukset. Tyhjiin jäävät kiinteistöt heikentäisivät kunnan taloutta, jonka vuoksi lakiin tulisi lisätä kompensoiva sääntelymekanismi. Epäedulliset vuokrasopimukset voivat rasittaa myös sote-maakunnan taloutta.

Sairaanhoidopiirien ja erityishuoltopiirien kuntayhtymät, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tehtäviin liittyvä kuntien ja eräiden kuntayhtymien irtain omaisuus siirtyisi sote-maakunnalle, ilman korvausta. Omaisuuden siirto voitaisiin kirjata kunnissa peruspääomaa vastaan, jolloin se ei lakiesityksen mukaan vaikuttaisi kunnan tulokseen. Kunnat ovat nykyisen lainsäädännön puitteissa kuitenkin investoineet merkittäviä pääomia sosiaali- ja terveystoimen sekä pelastustoimen irtaimen omaisuuteen palvelujen järjestämiseksi. Näiden omaisuserien ja kuntayhtymien peruspääoman jäsenkuntaosuuksien luovuttaminen maakunnalle korvauksetta ei ole perusteltua.

Kunnan rahoitusasema (omavaraisuus, vakavaraisuus) tulee varmistaa sote-uudistuksessa. Kuntien tulee saada asianmukainen korvaus kiinteistöjen ja irtaimiston luovutuksista. Muutos ei saa aiheuttaa kriisikuntakriteeristön täyttymistä.

4 Sote-ostopalveluiden hankinta ja valvonta

Järjestämislaki 6 luku

Hankinta- ja sopimusosaaminen saadaan vahvemmaksi keskittämällä, mutta tarvitaan myös hyvää paikallistuntemusta (järjestämislaki 6 luku). Sopimusvalvonnan tulisi olla objektiivista ja suunniteltua sekä tapahtua yhteistyössä muiden valvontaviranomaisten kanssa.

Valvonta koskee niin ostopalveluja kuin omaa tuotantoa. Ulkopuolista valvontaa tulee olla siis myös maakunnan omassa toiminnassa omavalvonnan lisäksi. Mikäli

esim. lähipalvelut eivät toteudu lain mukaisesti, tulee sote-maakunnalle asettaa sanktiot, kuten nykyinen uhkasakko kunnille.

Kustannusmallien tulee olla läpinäkyviä.

5 Rahoituksen riittävyys ja perusteet, maakunnan verotusoikeus

Laki sote-maakuntien rahoituksesta

Valtion rahoitusrooli sotessa on kannatettava. Kokonaisveroaste ei saa nousta

Lapin alueen erityispiirteet ja -tarpeet tulisi huomioida rahoituksen määrittelyssä, kuten ikärakenne, matkailun kausiluonteiset isot vaikutukset palvelujen tarpeeseen, kylmä ilmasto, suurteollisuus, kaivostoiminta, välimatkat, harva asutus, tunturimaisuus, asumisen keskittyminen kyliin sekä muut olosuhdetekijät (vrt. Uusimaan erillisratkaisu).

Lakiesitys edellyttää sairaanhoitopiirien ja muiden kuntayhtymien alijäämien kattamisen vuoden 2022 loppuun mennessä, joka vaikuttaa kuntien kustannuksien kehitykseen. Huomioitava on, että sairaanhoitopiirien talouteen syntyy merkittäviä ja ennakkoimattomia alijäämiä myös koronaepidemian vuoksi.

Verotulojen tasausjärjestelmään tehtävät muutokset vaikuttavat merkittävästi kuntien valtionosuuksiin. Tarvevakioindeksin mukainen lähtötila tulisi ottaa huomioon siirtolaskelmissa. Valtionosuusjärjestelmän muutoksen tasaus 100 euroon / asukas on liian suuri. Tasausrajaa tulee alentaa tai se tulee poistaa kokonaan. Muutosrajoitin +/-100 euroa ei ole siis kannatettava, vaan muutokset tulee korvata täysimääräisesti, eikä uudistus saa vaikuttaa tuloja alentavasti.

Tarkasteluvuosina eivät voi olla nk. koronavuodet 2020-2021.

6 Saamenkieliset palvelut

Kielilaki

Kielellisten oikeuksien osalta lakiesitykseen on kirjattuna saamen kielen lautakunta, jonka tehtävänä on kielellisten oikeuksien seuranta ja edistäminen. Se tekee myös ehdotuksia maakuntahallitukselle, esim. käytännön palvelujen järjestämisestä. Saamelaiskäräjien toimintaan ei tulisi kuitenkaan muutoksia.

Saamelaisten kotiseutualueen kunnilta siirtyisi järjestämisvastuu sote-maakunnalle, jolloin saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolellakin on noudatettava saamen kiellain 3 luvun säännöksiä eli henkilöllä olisi oikeus käyttää asioidessaan sote-maakunnan alueella saamen kieltä. Tämä koskisi myös esim. muutoksenhakuprosesseja, sote-maakunnan toimielimiä, viestintää, tiedottamista.

Saamenkielen osalta rahoituksen on oltava samantasoinen kuten ruotsin kielen osalta. Sote-maakunnan on varattava riittävästi resursseja koulutukseen, tulkkaukseen sekä kehitettävä rajat ylittävää palvelua, jolla on vaikutusta myös kielellisten oikeuksien toteutumiseen.

Rajat ylittävät sote-palvelut

Rajakuntien joustavat sote-palvelut ja erityisesti ensihoito tulee turvata kuten nykyinkin (yhteistyö Norjan ja Pohjois-Lapin alueilla). Rajat ylittävä yhteistyö tulee mahdollistaa jatkossakin kaikilla pohjoismaisilla rajoilla ja kaikille kansalaisille.

Lainsäädännön tulisi myös mahdollistaa rajakuntien toimivaltaisten toimielimien muodostamisen sekä valmiussuunnitelmien laatimisen, esim. erilaisissa laajoissa kriisitilanteissa.

7 Pelastuslaitos, turvallisuus ja varautuminen

Laki pelastustoimen järjestämisestä

Pelastustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen ensihoidon synergiaetujen hyödyntäminen Lapissa ei välttämättä onnistu, sillä Rovaniemen pohjoispuolella pelastuslaitos toimii pääsääntöisesti sopimuspalokuntien varassa.

Tulvan torjuntakaluston ja -välineistön kehittäminen ja innovointi voisi olla Lapin pelastuslaitoksen tehtävänä. Tämän erityistehtävän lisäksi Lapin alueen majoituskapasiteetin käyttömahdollisuus tulisi huomioida esim. korona- tai muussa kriisitilanteessa.

Lapin pelastuslaitoksella on olosuhteista johtuen resurssi- sekä rekrytointiongelmia. Haasteellisista olosuhteista kuten pitkistä etäisyyksistä johtuvat erityispiirteet ovat johtaneet menojen korotuspaineeseen.

Varautumista helpottaisi, mikäli väestörekisteristä saataisiin tiedot vapaa-ajan asunnoissa vakituisesti, ympäri vuoden asuvista henkilöistä.

8 Lapin maakunnan kahden sairaalan malli

Laki sote-maakuntien rahoituksesta

Lapin sote-maakunnan tulee saada mahdollisuus kahden sairaalan malliin erityisperustein ja lainsäädännössä tulee varmistaa näiden rahoitus, kuten Uudenmaan ratkaisussakin.

9 Yksityinen palveluntuottaja sote-maakunnan palveluntuottajana

Sote-järjestämislaki 3 luku Palvelujen hankkiminen yksityiseltä palveluntuottajalta

Tarkoituksenmukaista, perusteltua ja toimivaa ulkoistamissopimusta ei ole syytä mitätöidä. Asiakkailta tulee olla mahdollisuus käyttää myös palveluseteliä palvelujen hankintaan.

Muuta: Maakunta nk. sote-tuotantoalueena ei ole tarkoituksenmukainen / järkevä, eikä sitä tule kutsua maakunnaksi, vaan sote-alueeksi.

